

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

סעודה שלישית פרשת

חוקת תשב"ז - חלק א

חלק הדרוש השייך לביאור ענין המי מריבה

- ביאור האיך אפשר שיבא משה רבינו לכלל טעות וחטא • ביאור הנפקא מינה בין הוצאת מים על ידי הכאה או דיבור, ומתי הוצרך להשתמש בַּהֲפָטָה
- ביאור צורך הנס שמִּפְּנֵי אֲהָרֹן לא יִתְעַבָּה כְּשֶׁבִלַע מַטּוֹת חֲרָטוּמֵי מִצְרַיִם • הנהגה ובולע כלשהו מהרשעים, נכנס בו ארס ונשפע מטומאתם • היצר מתגרה בתלמידי חכמים יותר מכולם, כדי להכניס בתורה הקדושה דברי שוא ושקר, ולהדיח בזה את העולם • על ידי יגיעת התורה לתרץ קושיות ולברר ההלכה משברים הקליפות ומעלים מתוכם הניצוצות הקדושים •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ט לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת לשון קדשו
מאנטריאל קאנאדא - 1-514-585-3040
צו נעמען א חלק דורך א קרעדיט קארטל: 718-673-2199

קונטרס 107

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (ארץ ישראל)
(פון איידאפע 3333419-72-972+)

718-298-4641 (אמעריקא)

צו הערן די תורה חוקת תשכ"ז - חלק א

דרוקט: # → 627.1 → 4 → 16 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

(16 מינוט, מתוך 59 מינוט) קלאָר

☆☆☆☆

• ברכת מזל טוב •

הר"ר מנחם מענדל הלוי קלאגסברויך הי"ו

לרגל נישואי בנו החתן אברהם חיים אלטר נ"י • עב"ג בת הר"ר שאול יחזקאל הלוי גראסס הי"ו

זכות לימוד תורה דברים וזכות רביה"ק ז"ע יגן עליהם, שהזיווג יעלה יפה,
ויזכו להעמיד דורות ישרים ומבורכים, ע"ד ישראל סבא, לעטרת תפארת אבותם.

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ח המפורסם בתורה וגדולה כאחד

הר"ר משה ב"ר סיני יהודה ע"ה גראס

מעיר הבירה לאנדאן יצ"ו

תלמיד חביב לרביה"ק ז"ע ודברי תורתו היו נר לדגלו כל ימי חייו
נפטר ו' תמוז תשס"ה לפ"ק

האשה החשובה והצנועה

מרת שרה ע"ה עקשטיין

בת הרה"ח ר' יהושע ז"ל גפן (וויינשטאק)

נפטרה ז' תמוז תשס"ב לפ"ק

האשה החשובה בת קדושים מרת שרה ע"ה

בת הרה"צ צבי אביגדור פקעמע זצ"ל

אשת הרה"ג ר' צבי הכהן זארכאווסקי זצ"ל

נפטרה י"ד תמוז תשע"ג לפ"ק

היות שלא הניחה זש"ק נא להשתדל בעד נשמתה

האשה החשובה מרת לאה ע"ה

ב"ר חיים צבי הכהן ז"ל

אשת הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש ז"ל

ראש הקהל דקהל יראים וויען

נפטרה ח' תמוז תשס"ג לפ"ק

תנצב"ה

KolSatmar.com

כד

קושיות ודיוקים בפרשת מי מריבה

נלאו כל המפרשים להבין מה היה החטא במי מריבה

די פרשה פון מי מריבה, כמה קולמוסין נשתברו על זה^א, מ'ווייסט נישט מבואר וואָס דער חטא איז פון משה רבינו געווען. [כי הפסוק רק סותם ואומר יען לא האַמַּנְתָּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעִינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'] הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [ופירש"י את אלו ראו אצטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים], ער איז נענט געוואָרן על המים. [אבל אינו מבואר בדברי הכתוב מה היה החטא].

כה

וברש"י מפרש דהחטא היה לפי שהוציא המים ע"י הכאת הסלע ולא ע"י הדיבור

רש"י זאָגט, דער פעלער איז געווען, ער האָט אים נישט געדאַרפט "שלאַגן" [את הסלע במטה, אלא] ער העט גיווען געדאַרפט "רעדן". ס'איז מער קידוש השם [כשהיה מוציא המים ע"י דיבור] ווי ווען מ'שלאַגט מיטן שטעקן.

כו

קושיא ב

והקשה הרמב"ן ושאר ראשונים, דמיהו הנפקא מינה אם היה הוצאת המים בהכאה או בדיבור

כ) פרעגט מען דערויף זייער [על פירוש רש"י], דער רמב"ן^ב און אַלע ראשונים. וואָס איז אַ נפקא מינה צי מיטן שטעקן [צי בדיבור], לכאורה איז עס פונקט אַזאַ נס אַז מ'קלאַפט מיט אַ שטעקן און ער גיט אַרויס וואָסער, פונקט ווי ווען מ'רעדט.

כז

קושיא כא

ועוד הקשה, דלדברי רש"י למה נצטוו מתחילה ליקח את המטה

כא) און פאַרוואָס האָט ער אים געהייסן "מיטנעמען דעם שטעקן" [אם לא היה הרצון שִׁיָּקַח רק שידבר], דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט קח אַתְּ הַמֶּטֶּה.

^א הוא מליצה הרגיל בספרים, ומקורו לשון המדרש רבה (חיי שרה נח, ח): אמר ר"א כמה דיות משתפכות, כמה קולמוסין משתברין, כדי לכתוב בני חת עשרה פעמים, כתיב בני חת בני חת עשרה, כנגד עשרת הדברות. ללמדך שכל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות. ודרך הכותבים בקולמסים (ובפרט באותן שבימיהם), שהקולמוסים משתברים מרוב הכתיבה. והכוונה לעניינו, שהרבה כבר כתבו בספרים לבאר ענין מי מריבה, ולהבין מה היה חטאו של משה בזה.

^ב ברמב"ן (פסוק ח): החטא במשה ואהרן במי מריבה, אינו מתפרסם בכתוב. ורש"י פירש (בפסוק יא-יב) מפני שצוה אותם ודברתם אֶל הַסֵּלַע, ולא אמר וְהִפִּיתֶם, שאילו דברו היה הקב"ה מתקדש לעיני כל העדה ואומרים ומה סלע זה שאינו שומע ואינו מדבר מקיים דברו של הקב"ה, אנו על אחת כמה וכמה.

ודברי אגדה הם, אבל לא נתחווור, כי מאחר שצוה קח אַתְּ הַמֶּטֶּה יש במשמע שיכה בו, ואילו היה רצונו בדבור בלבד מה המטה הזה בידו, וכן במכות מצרים שאמר (וּאֵרָא ז', טו) וְהִמָּטָה אֲשֶׁר נִהַפֵּךְ לְנֶחֱשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ, והוא להכות בו, ולפעמים יאמר נָטָה אַתְּ יָדְךָ, ורצונו לומר להכות במטה, כי הכתוב יקצר בדבר הנשמע. - ואין הנס גדול בדבור יותר מההכאה, כי הכל שוה אצל הסלע. ועוד וכו'.

וטענות רבות למפרשים בחטא הזה, כבר סתר בו רבי אברהם (עזרא) דברים רבים מהם, והסוד שרמו בו [האב"ע], גם הוא אינו נכון וכו'. והרב רבי משה (הרמב"ם בשמונה פרקים) סבר בו סברא וכו' והוסיף הבל על הבלים וכו'.

והקרוב מן הדברים שנאמרו בזה, והוא טוב לדחות השואל, הם דברי רבינו חננאל שכתב כי החטא הוא אמרם הֵמָּן הַסֵּלַע הַזֶּה "נוציא" לָכֶם מִים, וראוי שיאמרו יוציא ה' לָכֶם מִים, כדרך שאמרו (בשלח טז, ח) בַּת ה' לָכֶם בְּעֶרְבֹךְ מִיָּד וְגו', וכן בכל הנסים יודיעים כי ה' יעשה עמכם להפליא, ואולי חשבו העם כי משה ואהרן בחכמתם הוציאו להם מים מן הסלע הזה, וזהו לא קִדְּשָׁתֶם אוֹתִי וכו'.

כח

קושיא כב

באור החיים הקדוש הביא "דרכים בזה, ודחה את כולם, ולבסוף דעתו קרוב לדברי רש"י, שהיה צריך לדבר ולא להכות דער אור החיים הקדוש רעכנט אויס צען טעמים וואָס ס'שטייט אין די ראשונים, און [ער] פרעגט זיי אַלע אָפּ.¹

[דהנה] דער רמב"ן פרעגט אָפּ די אַלע [פירושים שלפניו], רש"י און די אַנדערע [פירוש האבן עזרא ופירוש הרמב"ם²], און דער רמב"ן זאָגט [שהטוב מכל הפירושים הוא] ווייל זיי האָבן געזאָגט הָמָן הַסֵּלַע "נוצִיא" לָכֶם [מִים, והיה ראוי שיאמרו "יוציא ה'" לכם]. [והוא פירוש] רבינו חננאל.

און ער פרעגט דאָס אויך אָפּ, דער אור החיים הקדוש. נכי אין בזה חסרון, כי הכל יודעים כי כל דברי העבד משה הם מפי האדון הקב"ה.

כט

דער 'שפיץ' איז [קוטב מסקנת האור החיים הק'], ער אַליין פּלאָגט זיך דערנאָכדעם, און קומט אויך אויס צו 'דעם' [להחילוק שבפרש"י], ווייל ער האָט נישט "געזאָגט", און ער פּלאָגט זיך [לבאר החילוק בין הכאה לדיבור, אבל עכ"פּ] אַלץ איז געווען [גם לפירוש האור החיים הק', אז] מ'זאָל טרעפן אַ חילוק מיט דעם שטעקן, צי זאָגן צי רעדן.

ל

ואח"כ נתקשה האור החיים הק' האיך אפשר דבר כזה שבא משה לכלל טעות וחטא

(כב) און ער פּלאָגט זיך [אַבער נאָכדעם³], ווי קומט דאָס טאַקע [אז] משה רבינו זאָל טון אַנדערש ווי דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט, פּלאָגט ער זיך וויאָזוי, [ומבאר]

¹ באור החיים הקדוש (פסוק ח): פרשה זו רבו עליה כל מפרשי התורה, ונתתי בה לאור 'באור החיים', וקודם שנעמוד על פֿשֿטן של כתובים, נקדים להבין מה היתה שגגתו של משה בענין זה, אשר היה סיבה לגזירתו, וראיתי שנאמרו עשרה דרכים בענין בדברי מפרשי התורה, והן הנה בקצרה וכו' [נהביא פירוש רש"י, וד' פירושים שבאבן עזרא, פ' הרמב"ם, פ' רבינו חננאל שהסכים אליו הרמב"ן, פ' ר"מ הכהן, ופ' ספר העקרים, ופ' בעל מעשי ה']. [וואח"כ כתב וז"ל: הנה כל העשרה דרכים אינם מוציאים אותנו ידי חובת האמת, וצא ולמד מה שטען רמב"ן על שלשה מהם ודחאם, ומה שטען רבי אברהם אבן עזרא על שלשה אחרים ודחאם. ואני טוען על השאר, והם דרך אחד של רבינו חננאל שבחר לו רמב"ן שההקפדה היתה על שְׂכִינָה לעצמו המעשה ואמר "נוציא" וגו', הלא ידוע היה משה לשלוחו של מקום, וכל מעשיו הנם בכח הַקֵּל, ולו יהיה כי כחו של משה הוא, הלא מגדולת העבד גדולת האדון נודעת וכו'] כי ודאי הדבר ידוע הוא כי הוא שלוחו של מקום. ועוד במה שלפנינו מוכרח היה לומר "נוציא לכם" וכו' כי הם המוציאים בדיבורם או בהכאתם, שה' נתן ההוצאה בידם. ותרתי לי מנוחה בדברי הראשונים ז"ל, ואמצא במדרש [ילק"ש רמז תשסד] וז"ל, יען לא האַמְנָתָם בִּי, ארבע חטאות כתובים כאן, לא האַמְנָתָם, לא קְדַשְׁתָּם, מְעַלְתָּם, מְרִיתָם. לא האַמְנָתָם, שלא אמרתי לכם להכות והכיתם, לא קְדַשְׁתָּם להביא מים מכל סלע שרוצים. מְעַלְתָּם, שאמרתם הָמָן הַסֵּלַע הַזֶּה. מְרִיתָם שאמרתי לכם ודַבַּרְתָּם אֶל הַסֵּלַע שְ�נֵה עליו פרק אחד ועברתם על דברי, עד כאן לשונו וכו'.

הנה לפי המדרש נתגלה לנו כוונת הכתוב למפרע על נכון, כי מה שאמר קח אֶת הַמִּטָּה, הוא להורמנותא דמלכא והוראת היות בידו כח עליון, ולא להכאה, ולא חש לטעות שהוא להכאה, ממה שאמר בפירוש ודַבַּרְתָּם, ומשה לא עשה כן והכה, והוא חטא הראשון שאמר בעל המדרש. ומאמר ודַבַּרְתָּם אֶל הַסֵּלַע, הוא שישנה עליו פרק אחד, והוא לא עשה כן והוא חטא הב'. ומאמר והוצאתָ לָהֶם מִים מִן הַסֵּלַע, נחזקין במאמר זה לומר אפילו מסלע אחר וכו'. והראיה ממה שאמר להם שְׁמְעוּ נָא הַמִּים, זה יגיד שהיו מורים איזה דבר.

וממה שגמר אומר הָמָן הַסֵּלַע וגו' יגיד כי היו מורים בסלע, לומר מסלע זה, והוא אמר הָמָן הַסֵּלַע הַזֶּה וגו', פירוש שסלע זה אינו ראוי להוציא מים. נמצאו ביד משה שתי שגגות אחרים, א' שה' אמר הוציא להם מסלע שיחפצו, והוא לא עשה כן, ב' שעשה להם החלט האפשריות באומרו הָמָן הַסֵּלַע וגו', והם הב' חטאות שמנה בעל המדרש שני ושלילי וכו'.

² בפירוש המשניות, בהקדמה למס' אבות הנקרא שמונה פרקים (פרק א).

³ בהמשך דברי האור החיים הקדוש שם, וז"ל: והל עליו חובת גבורא לתת טעם לאיש האלקים על ארבעת השגגות, אשר אינו ראוי לאחת מהנה. [ועי"ש באורך מה שכתב לתרץ בזה].

אַז ס'איז געווען אַ טעות, און [ער פּלאַגט זיך] פון וואו נעמט זיך דער טעות, און פאַרוואָס, און וויאָזוי איז דאָס פאַרהאַנגען ביי משה רבינו'ן אַ טעות. און ער פּלאַגט זיך אין דעם, [ווייל] ס'איז [דאָך טאַקע] זייער שווער. 'ענדליך' [=סוף הדברים], דער תמצית דערפון, איז עס אַלץ דברים [שאינם מובנים. וועגן גאנץ חלקי בזה].

לא

קושיא כג

בתרגום יונתן מפרש דמתחלה אמר לו הקב"ה ליקח את הסלע, כדי שבאם לא יוציא מים ע"י הדיבור או יוציא ע"י הכאה דער תרגום יונתן גייט מיט עפעס אן אַנדערן דרך, דער תרגום יונתן זאָגט, דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט זאָלסט מיטנעמען דעם שטעקן, [און] זאָלסט 'פרובירן' [צו] "זאָגן" [אל הסלע שיתן מימיו, און] טאָמער וועט ער נישט געבן [וואָסער] מיטן "זאָגן", זאָלסטו 'דעמאלטס' "שלאָגן". זאָגט ער גאָר אַזוי. נו צום סוף לאָזט ער אויס די זעלבע [כלשון הכתובים], אַז ס'איז געווען אַ חטא.

לב

ולפי דבריו קשה יותר מה היה החטא בהכאה, אם ניתן לו רשות מעיקרא גם על הכאה (כג) נו פון דאָרט [=לפי דבריו] איז נאָך שווערער [מה היה חטאו של משה במה שהוציא ע"י הכאה ולא ע"י דיבור], ווייל [לפי זה נמצא] מ'האָט אים מעיקרא אָן אַזוי געזאָגט [דשייך אופן של הכאה, ואם כן ניתן לו רשות גם להכות].

לג

קושיא כד

ועוד קשה, דא ליכא ספיקא קמי שמיא, ולמה לא צוה לו מעיקרא איך לעשות בהחלט, אם להכות או לדבר (כד) און דערנאָך מי איכא ספיקא קמי שמיא (ברכות ג:), זאָגט דאָך [שוין] די גמרא (יומא עד). [וכי איצטריך קרא לאתויי ספיקא].¹ ער האָט דאָ אַ ספק "אַז ס'וועט נישט גיין [קין וואָסער] זאָלסטו 'אַזוי' טון". ממה נפשך, דער בורא כל עולמים האָט דאָך געוואוסט צי ס'וועט יאָ גיין צי ס'וועט נישט גיין, [ולמה לא צוה לו מעיקרא איך לעשות בהחלט].

לד

על כל פנים ס'דאָרף אַ ביאור [פירוש התרגום יונתן]. איך האָב שוין געזאָגט דערויף אַמאָל שוין², איך וועל זאָגן 'כעין זה' [נאָך] 'אַביסעלע אַנדערש'.

¹ בתרגום יונתן (כ, ח): סב ית חוטב ניסא וכןש ית כנישתא, אנת ואהרן אחוה, ותומון תריכון ית כיפא בישמא רבא ומפרשא כד הינון חמין, ויתן מוהי, ואין יסרב לאפוקי, מחי אנת לחודך ביה בחוטרא דבידך ותהנפק להון מ'אז מן כיפא, ותשקי ית כנישתא וית בעיניהון. [=קח את המטה של הנסים, והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך, ותשביעו שניכם את הסלע בשם הגדול והמפורש בשעה שהם [ישראל] רואים, ונתן מימיו, ואם יסרב [הסלע] להוציא [מים], הקה בו אתה לבדך, במטה שבידך, והוצאת להם מים מן הסלע, והשקית את העדה ואת בעינם].

² על פי דברי רבינו במקומות אחרים בענין זה.

³ בס"ג חוקת תשי"ד, ועוד.

⁴ בס"ג חקת תשי"ד מבאר רבינו גם כן שהיה כל הענין תלוי במצב הדור, ועל כן לא רצה הקב"ה לומר בהחלט כדי שלא להכריח הבחירה. אבל הסיבה למה היה תלוי במצב הדור, הוא שם באופן אחר.

לה

קושיא כה

ברש"י כתב דבתחלה דיבר, אבל לא נודמן לו אותו סלע, ולכן חשב להכות, וכשהכה נודמן שהכה אותה סלע

[אויף] רש"י'ן איז פשוט [נאך] שווער, רש"י זאגט [על הפסוק] הֵמָן הַסֵּלַע נּוֹצִיא לָכֶם מִיָּם, זאָגט רש"י ער האָט פּרובירט "רעדן", האָט ער נישט אָנגעטראָפֿן [דעם ריכטיגן סלע], דער סלע האָט זיך אויסגעמישט [בין הסלעים], ער האָט נישט אָנגעטראָפֿן אין 'דעם' סלע, האָט ער געזען אַז ס'נוצט נישט, איז ער געגאַנגען "שלאָגן", [און] ביים שלאָגן איז שוין נִדְמָן געווען אים 'דער' סלע, דער באַר, אַזוי זאָגט רש"י. דאָס איז אינגאַנצן אויך אַ פּלאַ.

לו

ויש להבין, וכי משה רבינו לא הכיר את הסלע, והלא [לאחר מיתת מרים] היה הבאר בזכותו

כה) קודם [איז] אַ פּלאַ וואָס עפעס משה רבינו האָט נישט דערקענט דעם באַר? ער האָט נישט געוואוסט [וועלעכע סלע ס'איז?], דער באַר איז [דאך היצט] געווען בזכות משה [נאָהרן, לאחר שנסתלקה מרים] [תענית ט], האָט ער [דען] נישט געוואוסט [וועלעכע סלע], ער האָט אים נישט דערקענט [אם הוא אותו סלע או סלע אחר]?

לו

קושיא כו

וגם עצם הענין הוא פלא וצריך ביאור, למה מתחלה נודמן לו סלע אחר, ובשעת ההכאה חזר ונודמן לו אותו סלע

כו) און פונקט האָט זיך אים געטראָפֿן אַן אַנדערער [בשעה שדיבר]? און ווען ער איז שוין געגאַנגען "שלאָגן" האָט זיך עס אים שוין יאָ געטראָפֿן [אָטו סלע]? פונקט דעמאָלטס האָט זיך יאָ מזדמן געווען. דאָס איז דאָך אויך [אַ פּלאַ], אינגאַנצן אויך עפעס אַ חידוש.

לה

קושיא כז

בתיקוני זוהר: דאלמלי היה מדבר אל הסלע ולא הכהו, היו לומדין תורה בלא טורח ובלא קושיות ופוגותות.

ויש להבין השיבות מענין עמל ויגיעת התורה שע"י הקושיות ופוגותות, עם החטא של מי מריבה

דער תיקונים זאָגט דאָך גאָר, אין תיקון כ"א (דף מד. כ'), ווען מ'שלאָגט נישט מיטן שטעקן, העט מען גיווען געהאַט "בירור הלכות" [גרינג], אַן "קשיות" און אַן "מיה"

ברש"י (פסוק יא): הֵמָן הַסֵּלַע הָיָה נּוֹצִיא. לפי שלא היו מכירין אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים, לכך אמר להם [שמעו נא] המורים, סרבנים. לשון יוני שוטים. מורים את מוריהם. הֵמָן הַסֵּלַע הָיָה שלא נצטוונו עליו נוציא לכם מים. [ויהם משה את ידו ויך את הסלע במטהו] פִּעֻמִּים. לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין, לפי שלא צוה המקום להכותו, אלא ודברתם אל הסלע, והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו שמה צריך להכותו כבראשונה, שנאמר [בשל יי, ו] וְהִפִּיתִי בַצּוּר, ונודמן להם אותו סלע והכהו.

כ" בתיקוני זוהר שם: והאי סלע אתמר בה דלא נפיק אלא טפין טפין דמיא דאורייתא באילין פסקות, ובגין ויך משה את הסלע במטהו פִּעֻמִּים (חקת כ, יא), דא גרים דלא נפיק מינה אלא טפין טפין זעיר שם זעיר שם, וְכִמְהָ מְחִלּוֹתָ עַל אֵלֶיךָ טִפִּין, וּמִאֵן גְּרִים דָּא, המורים, דאתמר בהון כל המורה הִלָּכָה בפני רבו חייב מיתה, ובגין דא (שם, י) שמעו נא המורים, ובגין ויך משה את הסלע במטהו פִּעֻמִּים, דאם לא דמחא בה לא הו' שְׂרָחִין ישראל ותנאים ואמוראין באורייתא דבעל פה דאיהי סלע, אלא אתמר בו ודברתם אל הסלע ונתן מימיו בלא טורח, ויהיה מתקיים בהון ולא ילמדו עוד וגו' (ידימה לא, לג), ויהוה נפיק מיא בלא קשויא ומחלוקת ופסק, בגין דשכינתא דאתמר בה (שם כג, כט) הָיָה כה דברי כאש נאם ה' הָיָה שָׂרִי בפומיהו ד'ישךאל, דאיהי אורייתא דבעל פה, דאיהי סלע ע"ס, דאינון שתיין מסכתות, דהכי איהו סלע ע"ס. דשכינתא הָיָה נח על טנא, דבכל אתר דכעי קודשא בריך הוא למעבר נס, שכינתא אקדמת להווא אתר, וכיצד דשכינתא הָיָה תמן, לא הָיָה ליה למחא דכעי

מ'איט "פלוגות", וואָס 'די הייליגע חכמים' [נחלקו זה בזה], מ'האָט זיך געפלאָגט אין די ברייטות, ביז מ'האט ארויסגעברענגט א דבר הלכה.

[ואם היה מוציא המים ע"י דיבור לבד] העט מען גיווען געקאָנט 'יעדער', העט מען געקאָנט, דאָס 'לערנען' העט גיווען געאָנגען 'אזוי', אָן אַ שום, בלי שום קושיא, און אָן אַ שום עמל ויגיעה. נאָר ווייל מ'האָט געשלאָגן מיטן שטעקן, איבערדעם איז דאָס 'אזוי' [עס טורח הקושיות והפלותות].

(כז) [ויש להבין] וואָס פאַר אַ שייכות דאָס האָט [קושיות ועמל התורה, עם חטא מי מריבה].
לט

- [ובתיקונים מוכח, כי מה שהכח ולא דיבר ונגרם ע"י זה הקושיות ופלוגות בתורה], דאָס האָט גורם געווען דאָס ערב רב. - (ועיינן להלן אות קב)

၁၃

קושיא כח - מתוך הדרוש

גם ראוי לתת מעט על מה שאופן לימוד התורה בזמן הזה הוא דייקא ע"י עמל הקשיות ופולגותות (כח) [גם יש להבין למה באמת עשה ה' ככה, שייצמרכו לעמל ויגיעה בתורה ע"י קושיות ופולגותות, ולא ניתנה התורה חתוכה באופן ברור שיובן דבריה בנקל].
(חקשיא בדברי רבינו באות פד)

82

קושיא כפ - מתוך הדרוש

במדרש: שנה עליו פרק אחד. וצריך ביאור

כט) [במדרש ילקוט (רמז תשסג), וּדְבָרָתָם אֶל הַפֶּלֶעַ, שְׁנֵה עָלָיו פֶּרֶק אֶחָד וְהוּא מוֹצִיא מִים מִן הַסֶּלַע. וְצִדִּיק בִּיאֹר הַכּוֹנֵנָה בּוֹהַ].
(הַבִּינִי בַדְּבָרִי רַבִּינוּ בִּאֹת קָמָא)

מב

קושיא ל

בפסוק כי בא ישראל דרך "האתרים", מפרש רש"י דרך התייר הגדול, והוא הארון

[להלן בפרשה (כא, א)]: וישמע הכנעני וגו' כי בא ישראל דרך "האתרים".

זאָגט רש"י^{יב} איין פשט, דרך 'התייר' הגדול, דאָס איז דער "אָרֹן" וואָס ער איז געגאנגען [לפניהם דרך שלשת ימים 'לתור' להם מנוחה].

כח

ויש להבין השייכות, למה דוקא כשישמע הכנעני שבאו דרך הארון הנוסע לפניהם, אז בא להלחם עם ישראל

ל) פּלאַגן זיי זיך אין פּשט, וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס מיט דעם, וואָס פאַר אַ נפּקא מינה - אַז אידן זענען געקומען - צי זענען זיי געקומען דרך התייר הגדול, דָּרָך הָאֱתָרִים, צי נישט. וואָס עפּעס קער דאָס צו דעם [אל מה שבא הכנעני להלחם בישראל], וואָס איז דאָס עפּעס אַ "נתינת טעם", דער פֿנעני האָט געהערט [און] ער איז זיך געאָגנען שלאָגן, "כִּי" בֶּא יִשְׂרָאֵל דָּרָך הָאֱתָרִים], "ווייל" ער האָט געהערט זיי זענען געקומען "דרך התייר הגדול".

אין די מפרשי התורה אַלע, פלאַגט מען זיך וואס איז דער פשט.

בספֿע, דקלנא הוות לשכינתא דהות תמן דלא הוה ליה חילא למהיב מ'א, ודא איהו על אשׁר לא קדשׁתם אותי, יען לא האמנתם בי להקדישני. ובגין דא אסתלק שכינתא מן הסלע וכו'.

^כ ב'רש"י (כא, א): דרך האתרים. דרך הגב שהלכו בה 'המרגלים', שנאמר (שלא יג, כב) ויעלו בנגב. דבר אחר דרך האתרים, דרך 'החירי הגדול' הנוסע לפניהם, שנאמר (כחעולחן י, לג) [ואזין ברית ה' נסע לפניכם] דרך שלשת ימים 'לתור' להם מנוחה.

פד

ישוב הקושיות בפרשת מי מריבה

[קושיא כח]

[ולבאר] פאַרוואָס מ'האַט געגעבן די תורה הקדושה אזוי, [באופן אז] מ'זאל זיך דאַרפן פלאַגן אויף פשטים (כדלעיל באות לח).

פה

און [לייזב קושיא כ] וואָס איז דאָס ענין [פון] "וְדִבַּרְתֶּם" אַל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם [והאיד] היה נתקדש שם שמים ע"י הדיבור, ולא ע"י הכאה].

פו

הקדמה לישוב הקושיות בענין מי מריבה
ממה שכבר אמרתי בביאור עניני המטה
(עד אות צח)

איך וועל קודם זאָגן נאָך אַ שטיקל הקדמה, איך האָב עס שוין געזאָגט, אַסאַך מאָל געזאָגט^ט, אַ הסבר [לבאר] מאי כָּל הָרַעַש הַזֶּה, וואָס איז דער חילוק צי מיטן "שטעקן" צי [מיטן] "זאָגן".
האָב איך שוין געזאָגט אַמאָל ס'איז אַ דבר גדול, א דבר גדול ליגט אין דעם, אַ גרויסער חילוק.

פז

במדרש מפרש הפסוק וְאֶתָּה הָרָם אֶת מִטְנֶךָ וְנָטָה אֶת יָדְךָ, שישליך את המטה ויירם רק את ידו, כדי שלא יאמרו שנבקע הים בכחו של המטה

ס'שטייט אין מדרש רבה פרשת בשלח^ט [אויף דעם וואָס] דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט [למשה רבינו, וְאֶתָּה] הָרָם אֶת מִטְנֶךָ [וְנָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ] (בשלח יד, טז), זאָגט ער אַ משל, איינער האָט געהאַט אַ זמורה בידו, גאָר אַ מלך האָט אים געגעבן אַ זמורה, יעדער האָט פאַר אים מורא געהאַט [יראת הכבוד]. האָט אים דער מלך געזאָגט, [כדי] מ'זאל נישט מיינען [אז] ווייל דו האָסט אַ זמורה בידך [פאַרדעם] האָט מען פאַר דיר מורא, זאָלסטו אוועקוואַרפן די זמורה, מ'וועט ווייזן [שהגדולה שלך הוא גם בלא זה], און אזוי וועט מען אויך מורא האָבן פאַר דיר, וועט מען וויסן דיין גרויסקייט.
[והנמשל]: דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט, - [כדי] מ'זאל נישט מיינען ווייל ער האָט אַ מטה [על כן נקרע הים לפניו], - הָרָם אֶת מִטְנֶךָ, זאָלסט אוועקוואַרפן די מטה, [וְנָטָה אֶת יָדְךָ] עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ^ט, און 'אזוי' וועט מען דרך ארץ האָבן דער ים [לפניך משה].
אזוי זאָגט דער מדרש רבה.

^ט "בס"ג חקת תשכ"א [אופן ב], וס"ג חקת תשכ"ג. וגם בס"ג בשלח תשי"ט, תשכ"א, תשכ"ב, ובס"ג שבת חוה"מ פסח תשכ"ו. וטעם שלא הועבה מטה אהרן, מובא גם בס"ג וארא תשי"ט.

^י בשמות רבה (כא, ט): וְאֶתָּה הָרָם אֶת מִטְנֶךָ. אמר רבי סימון משל לבעל הזמורה שהיה מהלך בחוץ והזמורה בידו, אמרו אלולי שהזמורה בידו לא היה מתכבד. שמע המלך, ואמר לו העבר הזמורה ממך וצא לחוץ, וכל מי שאינו שואל בשלומך אני נוטל את ראשו. כך אמרו המצריים לא היה יכול משה לעשות כלום אלא במטה, בו הכה היאור, בו הביא כל המכות, כיון שבאו ישראל לתוך הים והמצריים עומדים מאחריהם, אמר הקב"ה למשה 'השליך' אֶת מִטְנֶךָ, שלא יאמרו אלולי המטה לא היה יכול לקרוע את הים, שנאמר 'הָרָם' אֶת מִטְנֶךָ.

^{טו} מתוך לשון רבינו בס"ג חקת תשכ"א, וכן הוא בעל הגאולה ועה"ת סימן פד (והוא הוספה מרבינו להבנת פירוש דברי המדרש). [ועיין עוד להלן (בהערה לג) בלשון הכלי יקר שדייק גם כן הכין].

פח

קושיא א בפרשת בשלח

ויש להבין למה היה סביר שיאמרו שנבקע ע"י המטה, ומהו החשש בזה

[ויש להבין] וואָס איז דאָס מיט'ן "מטה" [שהוצרך להשליכו מידו בשעת קריעת ים סוף לפי דרשת המדרש, ומהו הסביר לומר כן] דער ים האָט מורא געהאָט פאַר'ן מטה [ולא מפני משה] ^{טו}?

פט

הקדמה ליישוב הקושיא בפרשת בשלח

(עד אות צו)

במדרש דבשעה שבלע מטה אהרן את ממות החרטומים, נעשה נס שלא הועבה מטה אהרן כלום מבליעת ממותם האב איך געזאגט אזוי פשט. [דהנה] ס'שטייט אין מדרש רבה^י, - דאָכט זיך מיר [אז] רש"י ברענגט עס אויך צו^י, - [בפסוק] וַיִּבְלַע מֶטֶה אֶהֱרֹן אֶת מִטָּתוֹ, ס'האָט איינגעשלינגען [כל ממות החרטומים, שזה היה] אַ נס בתוך נס, ער איז געוועזן אַ נחש, און ער איז געוואָרן אַ מטה, און ער האָט איינגעשלינגען [אלץ מטה].
און ס'איז געשען אַ נס "שלא הועבה", ער איז גאָרנישט 'דיקער' געוואָרן. ער האָט איינגעשלינגען זייערע אַלע ממות, די אַלע חרטומים^ס, העט ער דאָך גיווען געדארפט דיקער ווערן, וואו איז דאָס 'אהין' געקומען [מקום העובי של ממותם, שהיה ראוי לעשות מהם עשרה עומרים, מ'העט געדארפט צו דערקענען] [עוביים במטה אהרן], ער העט גיווען געדארפט דיקער צו ווערן, [ונעשה נס] ער איז נישט דיקער געוואָרן [כלום].

צ

קושיא א בפרשת וארא

לאיזה צורך נעשה נס זה שלא הועבה המטה, והלא הקב"ה אינו עושה נס בחנם

לכאורה - האָב איך דעמאָלטס געפרעגט די קשיא - [הלא] קודשא בריך הוא לא עביד ניסא למגנא (זוהר מקץ רא:).
מילא אַלע נסים איז רעכט, [דעס וואָס] ער איז געוואָרן אַ מטה און ער איז געוואָרן אַ נחש, און ער האָט איינגעשלינגען יענע, [דהכל היה כדין] מ'זאָל ווייזן אַז ס'איז גאָרנישט [כח כשפיהם, נגד כח קדושתם של משה ואהרן שלוחי ה'].
אָבער וואָס האָב איך נישט געקאָנט באַשטיין אַז דער שטעקן איז דיקער, למאי נפקא מינה [האָט אויסגעפעלט] צו טון אַ נס [אז] דער שטעקן זאָל נישט זיין דיקער^ט.

^{טו} וז"ל הקושיא בס"ג שבת חוה"מ פסח תשכ"ו: וואָס איז א נפקא מינה [אם מגביה המטה או ידו], וואָס איז דען דער שטעקן, דאָס זעלבע וואָס מ'טוט מיטן שטעקן קאָן מען טון מיט די האַנט, און מיט די האַנט וואָס מ'טוט מיטן שטעקן. דער ים דערשרעקט זיך פאַרן שטעקן מער ווי פאַר די האַנט?
ובעל הגאולה ועה"ת (סימן פד) הביא הקושיא בזה האופן, דלכאורה צריך ביאור ענין המשל, ומדוע יתלו כח כל הנסים בהמטה.

^י בשמות רבה (ט, ז): מהו וַיִּבְלַע מֶטֶה אֶהֱרֹן אֶת מִטָּתוֹ. אמר רבי אלעזר נס בתוך נס, מלמד שחזר המטה מטה כבירייתו ובלע אותן. כשראה פרעה כן תמה ואמר ומה אם יאמר למטה בלע לפרעה ולכסאו, עכשיו הוא בולע אותו. אמר רבי יוסי ברבי חנינא נס גדול נעשה במטה, שאף על פי שבלע כל אותן הממות שהשליכו שהיו רבים לעשות מהן י' עומרים, ולא הועבה, וכל מי שרואה אותו אומר זה מטה אהרן, מכאן שהיה מטה אהרן סימן טוב לעשות בו נסים ונפלאות לדורות. [ומה יומתקו סוף דברי המדרש וכל מי שרואה וכו', לפי דברי רבינו כאן בהדרוש, והבין].
ועיין זה בקצרה בגמרא שבת (יז,): וַיִּבְלַע מֶטֶה אֶהֱרֹן אֶת מִטָּתוֹ, אמר רבי אלעזר נס בתוך נס. - ופירש"י שם: נס בתוך נס. לאחר שחזר ונעשה מטה בלע, ולא כשהוא תנין, דלא כתיב ויבלע תנין אהרן.

^י ברש"י וארא (ז, יב): וַיִּבְלַע מֶטֶה אֶהֱרֹן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן.
^ט וכי מה היה מוזיק אהרן אם היה נעשה עב יותר ממה שהיה בתחלה, הלא גם אחר כך יהיה נקרא מטה אהרן. (על הגאולה סימן פד).

צא

ישוב הקושיא בפרשת וארא

אלמלי היה מתעבה מטה אהרן ממשות החרטומים שהיה בה כח הכשפים והסמרא אחרא, היו אומרים אח"כ בשעת עשיית האותות עם המטה, שזה בא מכה הכשפים שבמשות החרטומים שנבלעו בהם, ולכן הוצרכו לנס שלא יתעבה המטה

[האב איך געזאגט] ניין, ס'איז אַ גרויסע נפקא מינה [מה שלא יתעבה המטה].

ווייל ווען דער שטעקן איז דיקער, העט מען דאך געזאגט יעדער, העט מען דאך גיווען געזען אז אין דעם איז דא [מטות החרטומים], אין דעם ליגן [כחות הכשפים והסמ"א]. [שהרי] די מטות זענען דאך געווען פיל מיט כשפים מיט עבודה זרה, די מטות פון די חרטומי מצרים, פיל מיט כשפים מיט די סטרא אחרא.

[דכתיב] בְּלִטְיָהֶם [וכתיב שעשו החרטומים המטות גם הם] בְּלִטְיָהֶם [וארא ז, כב וז], [ופירשו כחז"ל (סנהדרין סז: שמ"ר ט, יא) בְּלִטְיָהֶם אלו] מעשה שי"ן דל"ת, [בְּלִטְיָהֶם אלו מעשה כשפים]. [ואם היה מתעבה מטה אהרן] העט מען גיווען געזאגט [בשעה שנעשו האותות עם זה המטה במצרים ובמדבר], - טאקע איז "אויס" מיטן גאנצן שטעקן [דקדושה]², - [שהיו אומרים] אז דאָרט ליגט אינעווייניג אַזאַלעכע כוחות [של כשפים וסמ"א ממשות החרטומים], ממילא [סיי] 'וואָס' מ'העט גיווען געטון [נסים] מיטן מטה, העט מען געזאגט ס'איז [פון] 'זייערע' כוחות, וואָרן דעם ליגט דאך אין דעם, זיי האָבן דאך דאָס איינגעשלינגען [און] זיי זענען דאך פיל מיט דעם, מיט די 'דאָס'. ממילא איז דאך "אויס" מיט אַלעמען, [עם הוראות כל האותות שנעשו אחר כך במטה זה].

[ולכן] האָט געמוזט געשען אַ נס [ס'זאָל נישט 'דיקער' ווערן, כדי] מ'זאָל דאָס 'איבערווייזן' אז "דאָס" [כחות הטומאה] איז נאָכד וְנִשְׁרָף געוואָרן, דער שטעקן [הקדוש של אהרן] האָט עס מעביר געווען מן העולם, ס'איז נישטאָכא. [ונשאר בו רק כח הקדושה שעל ידה נעשו הנסים לישראל].

צב

המשך הקדמה לישוב הקושיא בפרשת בשלח

ומו"מ המתקשים עדיין יכלו למצוא פתחן פה ליתן כח למונים, שיאמרו שבאמת נבלע בה מכה הכשפים והסמרא אחר, ומה שלא הועבה הוא משום שנתמעט חלק הקדושה שבו

נאָר אָבער, ס'איז אַלץ געבליבן אַ פתחון פה - [פאר] די וואָס זיי ווילן 'טשעפען' - ליתן כח למינים לרדות, די מינים קענען זאָגן אז דעם וואָס ער איז נישט דיקער

² שהיה מתבטל כל תועלת וכח ההשפעה של הנסים הנעשו לישראל, שהם צריכים להשריש האמונה בלבבות ישראל. (דברי יואל).

³ ועיין ענין זה בס"ג בשלח תשכ"ב, שמבאר רבינו דמה שנאמר בפסוק "וַיִּבְלַע" מטה אהרן, אינו כפשוטו שהכניס לתוכו ממשות חרטומים, אלא שהיה מכלה ושורף אותם. וולש"ק שם: נאָר אין מיין אָבער פשט, חס ושלום דער שטעקן האָט נישט איינגעשלינגען קיין דברים טמאים, ווען ער העט גיווען איינגעשלינגען דברים טמאים, כוחות הטומאה, העט מען אים נישט גיווען גענוצט אויף קיין גאולה, אויף נסים ונפלאות פארן אייברשטענס וועגן, פארן כבוד שמים, די נסים פון די שטעקענעס וואָס ס'שטאמט פון די סטרא אחרא. נאָר וואָס זישע דען, [לשון] "בליעה" איז טייטש פאַרשידענע טייטשן. ס'שייט (וירא יח, ח) ווען די מלאכים זענען געווען ביי אברהם אבינו, זאָגט די גמרא (בבא מציעא פו:) נראין כאוכלין וכו', אין חכמינו ז"ל אין מדרש שטייט (ב"ר מח, יד) ראשון ראשון מסתלק, ס'האָט אויסגעזען ווי זיי עסן, אָבער זיי האָבן נישט, די מלאכים קאָנען נישט עסן, נאָר וואָס דען דעם איז נסתלק געוואָרן, ס'איז נכלה געוואָרן, ס'איז געווען די זעלבע 'פעולה' ווי "אכילה", אזוי ווי אכילה ווערט דאָס מאכל נתאכל מן העולם, אזוי איז דאָס אַלעס נתאכל געוואָרן מן העולם, ס'האָט אויסגעזען ווי זיי עסן אָבער דאָס איז [נאָר] נסתלק געוואָרן מן העולם. איבערדעם נאָר ווי די מלאכים האָבן איז דאָס נישט געווען קיין בליעה, דער שטעקן האָט נישט איינגעשלינג דאָס, נאָר דער שטעקן האָט זיך מתגבר געווען אויף די אַלע שטעקענעס הטמאים, 'די' זענען נסתלק געוואָרן מן העולם, ראשון ראשון מסתלק, אזוי ווי די גמרא זאָגט, און אז ס'איז נסתלק געוואָרן מן העולם דאָס זעט אויס ווי בליעה.

געוואָרן [איין] ווייל חלילה דער כח הקדושה איז ווייניגער געוואָרן, און 'דעם' נכחות הטומאה] ליגט טאַקע ווייטער דערין.

[שהרי] אז דאָס האָט אַמאָל איינגעשלינגען, איינגעשלינגען פון די סטרא אחרא, כוחות פון די סטרא אחרא, ליגט אין דעם אַ כח [משלהם]. די וואָס זיי ווילן זיך [אַנטשעפּען וועלן זיך שוין [טרעפּן אַ מקום לרנן].

צג

ויש מקום לסברא זי, כי בשאר מקום כל הבולע איז דבר מצד הסטרא אחרא נכנס בו השפעה מכח הטומאה שלהם און ס'האָט 'פלאַץ' [אזוי] צו זאָגן, [שהרי בשאר מקום הכלל הוא] ס'איז דאָך אַזוי דער אמת "בחוש", [אַז] דער וואָס ער האָט אין זיך [עפעס משלהם], דער וואָס ער האָט אַמאָל 'נהנה' געווען פון זיי, 'געשלינגען' פון זיי, ער איז 'געשטאַנען' מיט זיי, דער האָט אין זיך 'עפעס' [מכוחות שלהם]. דאָס זעט מען דאָך אַמאָל "בחוש" אַז ס'איז אַזוי. די וואָס זענען [בולע מהם], דער האָט אין זיך [מהשפעת הטומאה שלהם], און דער פאַלט אַריין, און ער פאַרפירט נאָך אַנדערע. און דער מקור איז פאַרוואָס, [עבור שנהנה מהם].

צד

וכמו שראוין בהסטרא אחרא של זמנינו שהוא כת המינים ואפיקורסים, רכל מי שנהנה ובולע כלום משלהם, נכנס בו ארס מהשפעת טומאתם וכפירתם, ואף אם לפעמים אינו ניכר בגלוי, אבל הוא מבכבדן ויוצא מתוך דבריו מומן לזמן אַזוי ווי מ'זעט 'היינט' נעבעך בחוש, ביי דער היינטיגער סטרא אחרא. ביי דער 'היינטיגער סטרא אחרא' פון דער וועלט, וואָס פאַרפירן די וועלט. די "פת המינים ואפיקורסים" וואָס ס'איז נאָכנישט געווען אַזוינס מיום שנברא העולם. ווער ס'רירט אין זיי אָן, ווער ס'איז עפעס נהנה פון זיי, ווער ס'שלינגט עפעס פון זיי אַריין, אַז מ'שלינגט עפעס אַריין פון זיי, אין 'דעם' בלייבט עפעס אַ כח [הטומאה]²².

צה

כאַטשיג ס'זעט זיך נישט [אלץ] אָן, אָבער דאָס שטופט זיך אַרויס, ס'איז דאָ צייטן וואָס דאָס קומט אַפיר ! און דאָס טויג נישט, ס'איז "נישט גוט" ! דער "סטרא אחרא", ווען דאָס שטופט זיך אַרויס, דאָס איז נישט גוט !²³

²² וזה לשון קדשו של רבינו בס"ג בשלח תשכ"ב: פון דעם קאָן מען פאַרשטיין אז חס ושלום להעלות על הדעת, אז מ'וועט האָבן א שייכות מיט כופרים וואָס זענען מטמאים את הארץ, מטמא די וועלט מיט כפירות און מיט מינות, ווער ס'איז עפעס נהנה פון זיי, צי ער שלינגט איין עפעס א 'בליעה דקה' פון זיי, וואָס מ'נעמט עפעס פון זייערע כוחות חלילה, אז מ'זאָל העלפן חס ושלום אַז ס'זאָל עקזעסטרין אַזא מינות און אַזא כפירה בעולם, [אי אפשר שלא יושפע מכוחות הטומאה שלהם].

דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט הָרם אַת מִטָּך, דער שטעקן וואָס מ'קען נאָר זאָגן אַז ס'האָט בולע געווען, מ'קאָן זיך חס ושלום טועה זיין אז מ'וועט קאָנען עפעס פון זיי בולע זיין, לא עלינו פון אַזעלכע מסיתים ומדיחיים, פון די טמאים, [און אז] מיט דעם חלילה קאָן מען נאָך העלפן אידן, חס ושלום לא תהא קְזָאת בְּיִשְׂרָאֵל. אידן ברויכן געהאָלפן ווערן מסטרא דקדושה, פון גרויס אמונה און פון דביקות אין הקב"ה, נישט אויף קיין אַנדערן אופן. איבערדעם האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט זאָל מען אַוועקוואַרפן די זמורה וואָס מ'קען נאָר זאָגן, די מטה.

²³ ועיין בדברי יואל מכתבים (ח"א, מכתב צח) וזלש"ק: השמר והזהר שלא להעמיד חס ושלום את בסיס קיומם ומקור יניקתם של התלמודי תורה הקדושות מממון הבא מאותו השלטון המבקש לעקור את הכל, חוסר על נפשות בניכם בל תתנו המשחית לנגוף חס ושלום. וכבר מגידה וגמורה היא מאת גאוני תקיפי קדמאי זי"ע, אשר הנחמך ממקורת הַרְשַׁע לא יִנָּקָה, ובהכרח יִנָּקָה ממקור הקדושה ויכבה אש השלהבת קה היותך בקרבו.

צו

ישוב הקושיא בפרשת בשלח

ולכן נצטוו משה להשליך את המטה בשעת קריעת ים סוף, כדי שלא ירגנו שהיה בזה גם מכח הכשפים [וממילא אם היה לוקח המטה לבקוע בו הים], וועט מען זאָגן אויף דעם שטעקן, "דער שטעקן", דער האָט איינגעשלינגען פון די חרטומי מצרים, ממילא וועט מען זאָגן דאָס איז דער "כח הכשפים" [שגרם הנס דקריעת ים סוף]. ממילא דאָס ברענגט נישט דעם 'גאנצן' "כבוד שמים", אַ זאך וואָס מ'טוט מיט דעם שטעקן, [ולכן נצטוו משה להרים ולהשליך את המטה, כדי שלא ימצאו מקום לרנן שהיה מעורב בזה מכחות הסטרא אחרא].

צו

[ובאמת] אידן האָבן געגלייבט [שאינו מצד הכשפים רק כולו מצד הקדושה]. ס'איז נישט קיין ספק. [אבל מ"מ היה מקום להמצויים ודלת העם לרנן שהיה בזה מכח כשפים, ולכן נצטוו להשליכו, כדי שיראו שגם בלא המטה יכול לעשות האותות, וכמבואר שם במדרש פרשת בשלח] ^כ.

^כ והנה דרוש זה צוה רבינו להכניס בעל הגאולה ועה"ת (סימן פד), וז"ל רבינו שם (בהתירין): אמנם לפי שהמטה הזה בלע כל המטות של חרטומים והמכשפים שהיה בהם כח הכישוף, ובדרך הטבע כן הוא שעל ידי בליעתם נכלל בו גם מכח כשפיהם, אלא שהמטה הזה 'לגודל קדושתו' שאמרו רבותינו ז"ל (אבות ה, ו) שהיה יציר כפיו של הקב"ה ונברא בערב שבת בין השמשות, והיה בידי האבות הקדושים, ועתיד להיות ביד מלך המשיח כמבואר בדברי רבותינו ז"ל, על כן לגודל כח קדושתו נדחו וְנָקְלוּ כל כח הכשפים שבלע, וכאפס וכאין היו. ועל כן היה צורך לנס שלא הועבה המטה יותר ממה שהיה בתחלה, דאלמלי הועבה היה פתחון פה לחרטומים ולומר כשפותף בו גם מכח כשפיהם, ובכח זה נעשו הנסים על ידו. אמנם אף על פי כן היו מרגנים עליו, באמרם כי משותף בו גם מכח הכשפים, ומה שלא הועבה מפני שנדחה ממנו מחלק הקדושה שבו, ובאָתָהּ במקומה מחלק הסטרא אחרא, על כן כיון שבאו ישראל לתוך הים אמר לו הקב"ה למשה וְאַתָּה הָרִם אֶת "מִטְּךָ" והשלך אותו וְנָטָה אֶת "יָדְךָ" על הַיָּם וּבִקְעֵהוּ. וזה שהמשילו חכמינו ז"ל במדרש למשל הזמורה, שהיו מרגנים אחריו לומר שאלמלא המטה לא היה יכול לעשות אותות ומופתים, וכל כוחו של המטה מפני שמצורף ומשותף בו מכח כשפיהם על ידי בליעת מטותם. שוב ראיתי מה שכתב בכלי יקר פרשת חקת (כ, ח), שפירש ענין חטא מי מריבה, לפי שהכה במטה והיו ישראל מרגנים לומר שיש בזה מכח הכשפים, עיין שם לדרכו.

עכ"פ דבר ברור והטבע מחייבת, דהבולע אפילו כל שהוא מכוחה של ע"ז או מינות וכשפים, אי אפשר שלא יהיה כוחם משותף ומצורף בו, אלא שבמטה אהרן לגודל קדושתו היה בו כח לדחות ולכלות כל כוחות הרע שבלע וכאפס וכאין היו. אבל ודאי שאין שום נברא שבועולם יכול לזמות עצמו לבחינת קדושה כזו, וסכנה גדולה לנפש להינות מהם, ומזיק לגוף ולנפש, כמו שכתב האגרא דכלה (פרשת שופטים). [ע"כ בעל הגאולה]. [והוא פלא שרבינו לא הביא שם מה שזיידש בזה להלן בענין המי מריבה, רק שציון כי שוב ראה אחר כך בהכלי יקר שפירש כן לפי דרכו, ולא כתב יותר.

וזה לשון הכלי יקר (בפסוק ח) לדרכו: וענין חטא ההכאה הוא, כי מציונו לרו"ל בקריעת ים סוף כתיב ואתה הרם את מִטְּךָ וְנָטָה אֶת יָדְךָ, והרמה זו לשון סילוק ותחומה, לומר הרם את מִטְּךָ וסלקה, ונטה את יָדְךָ ולא במטך, לפי שהיו מרגנים אחר המטה ואמרו שכל הניסים שעשה משה במטתו הכל היה דרך איזו כישוף שהיה לו במטה זה, לפי שאנו רואין שאין כחו כי אם במטה זה, לכך נאמר הרם את מִטְּךָ כדי להוציא מלבם. ולכן נאמר (בשלה יד, לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה, ר"ל שראו שנס זה נעשה ביד ולא במטה, לפיכך ויאמינו בה' ובמשה עבדו, מכלל דעד עתה היו בני ישראל אמונים בה' ולא באמינו בה' ובנבואת משה עבדו, לפי שהיה להם מקום לתלות הניסים במטה.

והנה בעת הזאת זה ימים רבים לישראל שנקרע הים, ודור זה לא ידעו אם עשה משה הנס ההוא בידו או במטתו, וסברו כשם שכל הניסים נעשו במצרים במטה כן קריעת ים סוף, ועל ידי שהכה צור במטתו חזר והביא את ישראל בחסרון האמונה, שחזרו ואמרו שלא ה' פעל כל זאת אלא במטה שלו יש איזו צד כישוף. ושם נאמר ואתה הרם את מִטְּךָ וְנָטָה אֶת יָדְךָ, נאמר לשון הרמה וסילוק במטה ולשון נטיה ביד, ועי"ז ויאמינו בה', וכאן נאמר ממש הכל בהפך, וירם משה את ידו ויך במטתו, לשון הרמה וסילוק ביד, כי מאחר שלא עשה מעשה זה בהטיית יד בעלמא דומה כאלו סלק את ידו, ויך במטתו, ועי"ז זה החזיר מיעוט האמונה למקומה הראשון כאשר היה רינון של המטה קודם קריעת י"ס, לכך נאמר יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, לא אמנתם לא נאמר אלא האמנתם, שהוא לשון יוצא לשני, שגרמו שלא להאמין בי אלא יאמרו בכח המטה עשה זה ולא ה' פעל כל זאת. וכוה ב' רעות עשו, כי לא דברו אל הסלע כלום, וגם אהרן היה חייב בדבר זה שנאמר ודברתם אל הסלע, ואילו היו מדברים אל הסלע ענין מטה אהרן מה שעשה והיה הסלע שומע ועושה כמעשהו, אין לך קידוש השם גדול מזה, שילמדו הכל ק"מ מן הסלע, והנה לא די שלא דברו כלום כדי להחזיק האמונה אלא הכהו במטתו והביא חולשה באמונה, וז"ש יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, לא גרמתם לאחרים להאמין בי].

צח

ישוב קושיא כ-כא

הקב"ה צוה ליקח המטה ועכ"ל לא ישתמש בו רק יוציא המים בדיבור לבד, ועי"ז יכירו וידעו כולם כי הכל הוא רק מצד הקדושה, ע"י הדיבור הקדוש של משה רבינו. ואף שבאמת גם המטה היה כולו קודש, אבל בזה היה מקום לחלקלקות לשון, משא"כ בדיבורו של משה שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו, ידעו הכל שכולו קודש

דאָס איז דער פשט, דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט [יען] לא האָמנטם בי להקדישני "לעיני" בני ישראל.

וואָרן אַז ער נעמט מיט דעם שטעקן, און מ'זעט ער האָט אים אין די האַנט, [נעכ"ז לא היה מוציא מים ע"י המטה רק בדיבורו לבד, אז היו רואין ומבינים הכל שבא רק בכח קדושתו של משה]. (וכההמשך דלהלן אות ק).

צט

דער אמת איז, דאָס איז משה רבינו'ס כח, דער שטעקן. [ס'האָט] אַ כח הקדושה געהאָט, ס'האָט מְכַלָּה וְשׁוֹרֵף געוועזן [כל הכוחות של מטרות החרטומים], די אַלע כוחות הטומאה איז דאָרט נישט געווען לא מיניה ולא מקצתו, ס'איז געווען 'בלויז קדושה'. אָבער נישט יעדער ווייסט דאָך דאָס, און [נישט] יעדער שפירט דאָס.

[און אפילו] מ'האָט אפילו געוואוסט, מ'האָט [יא] פאַרשטאַנען [שהכל הוא רק מצד הקדושה], אָבער אַלץ [יש עוד חשש מן] חֲלָקְלָקוֹת לְשׁוֹן, דער כח המינים [קען נאָך אַלץ לרין, און] שאני מינות 'דמשכי', ס'איז געווען פלאַך [מקום לרין] מ'זאָל 'מושך' זיין [אחריהם]. [וממילא כשהוציא המים ע"י הכאה בהמטה] איז נישט דער "כבוד שמים" 'בשלימות', מ'זעט עס נישט יעדער אָן מיט די "אויגן". [ועל זה נאמר יען לא האָמנטם בי להקדישני "לעיני" בני ישראל]^{כז}. [ועל כל פנים מובן שפיר מהו החילוק בין הכאה לדיבור].

ק

איז געווען דער רצון העליון מ'זאָל נעמען און 'מיטהאָבן' דעם שטעקן, [כדי] זאָל מען ווייזן, ער האָט אים אין די הענט און [עם כל זה] מ'ברויך נישט גאָרנישט [מכח המטה], נאָך דער "הייליגער דיבור" אַליין טוט אַלעס, [אשר השכינה היתה מדברת מתוך גרונו, וידעו הכל שכולו קודש]^{כז}.

קא

הקדמה לישוב קושיא כג-כד, ולישוב קושיא כא (אופן ב)

וענין זה היה תלוי במצב הדור, ואם היו זוכים היה פועל בדיבור הקדוש בלבד והיה ניכר לכל שאין צריכין לשום השפעה מכחות הסטרא אחרא. אבל יען שלא זכו, מחמת גרמת הערב רב, על כן הוצרך להכותו

[און] אַז דאָס דור העט גיווען ראוי געווען, העט אַזוי גיווען געווען. העט עס געווען גיווען אַזוי, אַז דער דיבור אַליין טוט, [והיו רואין ומבינים הכל וזוכים לדעת כן] מ'ברויך נישט גאָרנישט פון זיי, לא מיניה ולא מקצתיה. מ'ברויך נישט קיין 'ישועה', מ'ברויך נישט קיין 'וואַסער', מ'ברויך נישט קיין 'הצלה' פון זיי. וועט מען וויסן אַז "דאָס" איז עס, "נאָר" דער הייליגער דיבור פון משה רבינו, עפעס אַנדערש גאָרנישט. ווען דער דור העט ווען ראוי געווען.

^{כז} וכן נאמר ודברתם אל הסלע "לעיניהם".

^{כז} מדברי רבינו במקומות אחרים. - ועיין עוד בס"ג בשלח תשכ"ב שמתוך רבינו למה בפרשת בשלח שפיר נאמר "והיפית בצור" ויִצְאוּ מִמֶּנּוּ מִים, ומבאר שם כי קודם קריעת ים סוף עדיין לא נטהרו ישראל לגמרי מטומאת מצרים, וע"כ היה חשש ליתן פתחון פה למינים, אבל לאחר קריעת ים סוף וקודם מלחמת עמלק לא היה חשש זה, וכן לעתיד לבא יהיה המטה הזה ביד מלך המשיח (כמבואר בפרקי דר' אליעזר) כי אז לא יהיה עוד חשש כזה, אבל כאן במי מריבה שכבר היה לאחר מלחמת עמלק וקודם התיקון השלם, היה ראוי שלא יכה במטה רק דיבר אל הסלע כדי שלא ליתן מקום למינים לרדות, עיי"ש

קב

אָבער בענוותינע רבי'ס, ס'איז דאָך געווען די "ערב רב" [בתוכם], ס'איז געווען געמישט [ערב רב עם ישראל, וכדכתיב שצוה השי"ת למשה (כ, ח)] הַקָּהָל אֶת הָעֵדָה, [והיתה הכוונה על בני ישראל ועל הערב רב]¹⁷. [עיין לעיל אות (ט)]

[ממילא] האָט מען נישט זוכה געוועזן, האָט מען נישט זוכה געווען צו דעם. [נעדיין נשאר פתחון פה להללו שרוצים למצוא תואנה לומר שיש ח"ו איזה כח משלהם בהמטה].

קג

אָבער דאָס איז אַלעס געווען מן השמים (כדלהלן אות קיד-קט). [והיה תלוי לפי בחינת מצב הדור]. אַזוי ווי ס'שטייט ביים חורבן [בית שני], ביי רבי יוחנן בן זכאי. (כדלהלן אות קה).

קד

מיט דעם איז עס פאַרענטפערט דאָס ענין [של מי מריבה] על פי פשוט. [שייך לסוף אות קב]

קה

ס'שטייט¹⁸ ביי רבי יוחנן בן זכאי, מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרָיו. זאָגט דער מהרש"א¹⁹, ווייל דאָס דור איז נישט ראוי געוועזן ס'זאָל זיין אַ גאַנצע הצלה [לכל ירושלים, לכן] איז געווען מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרָיו [וביקש רק להציל את העיר יבנה]. ס'איז געווען מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרָיו, מן השמים האָט מען אַזוי געפירט ס'זאָל זיין [אַזוי, מחמת עון הדור שגרם לזה].

קו

ישוב קושיא כא (באופן ב)

דאָס איז די זעלבע זאָך [גם כאן בענין הוצאת המים מן הסלע], ווען מ'העט גיווען ראוי געווען [דאָס דור, היה מוציא מים בדיבור לבד], ער האָט מיטגעהאַט טאַקע דעם שטעקן [לצורך אם הדור לא יהיה ראוי לדיבור בלבד, ואתי שפיר מה שנצטוו מעיקרא ליקח המטה, כי גלוי וידוע לפני הקב"ה כי לפי מצב הדור יצטרך לזה (וכדיבואר גם לקמן באות קיד), אָבער] ווען מ'העט גיווען ראוי געווען [היה סגי בדיבור].

קז

ישוב קושיא כד

[וא"ש דברי התרגום יונתן, שנצטוו מעיקרא לדבר אל הסלע ואם לא יתן מימיו אז יכנו, והקשינו דהא ליכא ספיקא קמי שמיא ולמה לא אמר לו הקב"ה בהחלט שלא יתן מים ע"י דיבור רק ע"י הכאה. אבל לדרכינו כיון שהוא דבר התלוי בבחירה, לפי מצב הדור ואנשיו, על כן לא היה אפשר לומר לו דבר ברור כדו שלא להכריח את הבחירה, כי עדיין היה להם הבחירה לזכות לבחינה כזה שיהיה סגי בדיבור לבד²⁰].

קח

ישוב קושיא כג

[ואין להקשות דאם כן עשה משה הכל כאשר נצטוו, שהרי דיבר מתחילה וכשלא הוציא מים אז הכה במטה. דלעולם באמת גם להתרגום יונתן צריך לומר כמו לרש"י, שבשעה שדיבר נודמו לו סלע אחר, ובשעה

¹⁷ עיין בדברי יואל (תנינא, בפרשתן עמוד שוב) מה שמבאר רבינו כך. ועיין להלן (בהערה לד) בלשון הילקוט ראובני בשם ספר ציוני וז"ל: שהקב"ה אמר להם הקהל לי העדה, ר"ל מקטנם ועד גדולם טהורים וטמאים.

¹⁸ בגמרא גיטין (נו:) מובא איך שבזמן חורבן בית שני, כשצורו הרומיים על ירושלים, לא הניחו הבריונים [מפרצי ישראל] לשום אחד לצאת מירושלים להכניע עצמו אל הרומיים, ורבי יוחנן בן זכאי עשה תחבולה שיוציאו מירושלים, ודיבר עמהם דברי שלום והנחמה, וראש הרומיים שנתפעל מחכמתו נתן לו רשות לבקש ממנו איזה דבר שיתן לו, ואמר לו "תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל", [פירש"י: תן לי יבנה שלא תחריבנה, ולא תהרוג חכמיה. ושושילתא דרבן גמליאל, משפחת הנשיא שלא תהרגם, שלא תכלה שולטנות בית דוד]. קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא, מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרָיו וְדַעְתָּם יִסְכַּל (ישעי' מה, כה), איבעי למימר ליה "לשבקינהו הדא זימנא" [פירוש: שימחול בפעם הזאת לכל ירושלים]. והוא [רבי יוחנן] סבר, דלמא כולי האי נדלישבק לירושלים] לא עביד, והצלה פורתא נמי לא הוי, [הלכן בעינא מיניה הא דתהוי הצלה פורתא].

¹⁹ במהרש"א (גיטין שם): דעון אנשי העיר הוא הגורם שהקב"ה מְשִׁיב חַכְמִים, שלא יהיה להם דעת להשיב.

שהכה נודמן לו אותו סלע, ואם כן לאותו סלע לא דיבר תחילה, ועל כן היה בזה חטא, וכמו לפירש"י. וכדיבאר עוד להלן (אות קיד-קט) דבאמת לא חטא משה (שהיה לא ידע שהוא סלע אחר, ומן השמים סיבכו שלא יכיר את הסלע באותה שעה), אלא שהוא בבחינת נורא עלילה על בני אדם, כדי שיוכל לחול הדבר הנראה כעונש, שהיה הכרח לזה מטעמים אחרים שהיה בזה].

קט

הקדמה לשוב קושיא כו-כח

הקושיות ופולגות שגורמים עמל התורה, הוא נגרם ע"י הקליפות ששבו מהניצה"ק, וכשמתרצין את הקושיות ומבדרין את ההלכה מתוך הפולגות, בזה משרבין כח הקליפות ומעלין את הניצה"ק מתוכם

דאָס איז דער פשט, דאָס איז דער תיקונים, [שכותב כי יען שהוציא מים בהכאה ולא בדיבור, על כן צריכין לעמול ולטרוח לברר הלכה ע"י קושיות ופולגות].

[דהנה] **ס'שטייט דאָך אַזוי, דער אר"י הקדוש זאָגט דאָך, אַזוי שטייט אין פרי עין חיים אין שער הנהגת הלימוד, אַז די אַלע "קשיות", די "שווערע קשיות" אין לימוד [התורה], דאָס איז אַלעס [דורך דין] קליפות, און מיט דעם וואָס מ'פאַרענטפערט זיי, צוברעכט מען די קליפות, און מ'נעמט אַרויס בַּלעם מִפִּיהֶם^{לא}.**

די וואָס זיי לערנען תורה לשמה, מיט דעם וואָס זיי "פאַרענטפערן קושיות", און זיי זענען "מברר הלכות", נעמט מען אַרויס די "ניצוצין הקדושין" פון די קליפות. אַזוי זאָגט דאָך דער אר"י הקדוש, ער איז אויף דעם מעיד^{לב}.

קי

שוב קושיא כו-כח

לפי מצב הדור שהיה נשבים הרבה ניצה"ק בתוך הסט"א, היה הכרח שיתעמלו בוגיעת התורה בבירור הספיקות ושוב הקושיות, כדי להעלות הניצה"ק מהם. אבל אלמלי היו זוכין והיה מוציא מים בדיבורו הקדוש לבר, ולא היה מקום לרנן שיש בו מכת הכשפים, אז היה נחלש כח הקליפות ולא היה צורך לניעה"ז עובר העלאת הניצה"ק

דאָס אַלעס [הקושיות והפולגות] האָט אויסגעפעלט [לצורך בירור והעלאת הניצוצים הקדושים מתוך הקליפות].

^{לא} הוא לשון הספרים, ע"פ הכתוב בירמיה (נא, מד) ופקדתי על כל בָּבֶל והצאתי אֶת בָּלְעֻז מִפִּי וְלֹא יִנְהָרוּ אֲלֵי עוֹד גּוֹיִם. [ובזהרר הקדוש (ח"ב קעה). מפרשו רב הונא, שנבוכדנצר כשעשה צלם של זהב לקח כלי מכלי המקדש שבו היה חקוק השם הקדוש, והכניס אותו בפי הצלם, ובאותו שעה היה מדבר גדולות, עד שבא דניאל וקרר לאותו הצלם ואמר, אני שליח של רבון העולין גזור אני עליך לצאת מאכאן, והזכיר את השם הקדוש, ויצא אותו כלי, ונפל הצלם ונשבר]. והכוונה בזה לענייננו, להוציא את ניצוצי הקדושה שהיו נבלעין אצל הקליפות.

^{לב} וזלש"ק של הפרי עין חיים שם: גם ראיתי [למורי האר"י ז"ל] כשהיה קורא בהלכה בין החברים היה מקשה [קושיות] בכח עד שהיה נלאה מאד ומוזע וזעה גדולה, ושאלתי למה עושה כן, והשיב לי כי עסק ההלכה הוא לשבר את הקליפה, שהוא סוד קושיות, ולזה צריך שיטריח האדם מאוד, ועל זה נקרא תורה תושיה (ישעי' כח, טו), שְׁמֹתָשֶׁת כוחו של אדם (סנהדרין כו:), וכן ראוי להעיר עצמו ולשבר כוחו. - גם העוסק בתורה צריך לכונן כי כל קושיא שמתרץ בהלכה, מסיר קש ותבן מהלכה, שהוא אותיות הכל"ה העליונה, ומקשטה בכ"ד קישוטיין.

וכן כתב בשער המצות (פרשת ואתחנן) וזלש"ק:

בענין עסק ההלכה בעיני עם החברים, ראיתי למורי זלה"ה מתגבר כארי בכח בעת שהיה עוסק בהלכה, עד שהיה נלאה ומוזע וזעה גדולה. ושאלתי את פיו מדוע טורח כל כך, והשיב לי כי הנה העינין לשבר הקלי' שהם הקושיות שיש בהלכה ההיא שאין מניחים לאדם להבין אותה, ולכן צריך האדם לטרוח ולהתיש כחו אז, כי לכן נקראת התורה תושיה שמתשת כחו של העוסק בה, ולכן ראוי לטרוח ולהתיש כחו בהיותו עוסק בהלכה. גם בענין הפלפול ועיון ההלכה היה מורי זלה"ה אומר כי תכלית העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות, כי הם גרמו לאותם הקושיות שהם בהלכה שלא יובנו תירוציהם כי אם בקושי ובדוחק גדול כנודע. ואמנם עסק התורה ממש אינו העיון, רק קריאת התורה בעצמה בארבע דרכיה שהם ראשי תיבות פרד"ס כנודע. וכמו שמי שרוצה לאכל האגוז צריך תחלה לשבר קליפותיה, כן צריך להקדים העיון בתחלה.

וד"ל רבינו בס"ג חקת תשכ"ג: איינס פון די "תיקונים" וואָס ס'איז ידוע אין די כתבי האר"י, אז דעם וואָס מ'איז זיך מייגע מברר צו זיין א הלכה און פאַרענטפערן קשיות, מיט דעם צוברעכט מען דעם כח פון די קליפות. אַזוי ווי זיי ברענגען [אין] דער אר"י הק' יעדן טאָג איידער ער האָט עוסק געווען אין 'דער' חכמה, האָט ער געלערנט א שיעור אין 'נגלה', ער האָט זיך מייגע געווען בכל כוחו מיט שווייס, מיט זיעה, מייגע געווען צו פאַרענטפערן און מברר זיין, [ווייל] מיט דעם איז מען משבר דעם כח הקליפה, אַזוי זאָגט דער אר"י הק'.

[אָבער] ווען אלמלי מ'העט גיווען זוכה געווען מיטן דיבור אַליין, ס'העט נישט געווען [מיט] קיין שטעקן, העט נישט גיווען געוועזן דער גאַנצער כח אין די קליפות [כמו שהוא עתה, כי היה מתברר לכל ישראל שאין שום כח ותועלת לישראל מצדם, ועי"ז היה מתבטל כחם, וממילא] העט מען זיך נישט גיווען געדאַרפט פלאַגן, העט נישט גיווען אויסגעפעלט די אַלע קשיות מיט די אַלע [יגיעות]²⁶. דאָס מיינט דער תיקונים.

אָבער ווייל מ'האָט נישט זוכה געווען, מ'האָט געגעבן פלאַץ פאַר די סטרא אחרא נאָך, האָט מען געמוזט שלאָגן מיט אַ שטעקן האָט מען געקלאָפט. [ועי"ז לא נשבר כ"כ תוקפם וכחם, כי עדיין מצאו מקום לרנן שיש להם חלק בזה, ועי"ז נשאר עוד הרבה ניצה"ק שנשבו בתוכם, וצריכין לבררם ע"י עמל ויגיעת התורה].

קיא

ביאור דברי הילקוט ראובני בשם ספר ציוני, לדרבינו

מבואר שם שע"י שהכה במטה ולא דיבר, אמרו קצתם שזה היה בכח הכשפים.

ולדרכינו מובן הדבר, כי היה מקום לרנן כן מחמת בליעת ממות החרטומים

אָזוי ווי ער ברענגט טאַקע דער ילקוט ראובני²⁷ פון [ספר] ציוני גאָר (בפרשתן, ד"ה יען לא האמנתם), אַז זיי האָבן גאָר אַסאך [אידן] האָבן געזאָגט [בשעת הוצאת המים מן הסלע] אַז ס'איז 'כשפים'. אָזוי ברענגט דער ילקוט ראובני.

קיב

[ולדרכינו] קאָן זיין טאַקע פאַרדעם [היה להם מקום לרנן כן], ווייל ס'איז געווען מיטן שטעקן [שבלע במצרים את ממות החרטומים שהיו מלאים כשפים (כדלעיל אות צא)], ועל כן מצאו מקום לומר שיש בו מכת הכשפים].

קיג

סיום ישוב קושיא ב

[על כל פנים] איבערדעם פאַרשטייט מען וואָס דער חילוק איז, צי מיטן "שטעקן" צי מיטן "דיבור". [ומובן שיטת רש"י ואור החיים הק' בענין המי מריבה].

קיד

המשך ישוב קושיא כא (באופן ב)

און דער אמת ס'האָט אָזוי געברויכט צו זיין [לפי מצב הדור, שיכה את הסלע].

²⁶ וז"ל רבינו בס"ג הנזכר: ווען ס'העט געווען גיווען מיט א כח הקדושה, נישט מיטן מטה וכו' העט ער ווען ממשיך געווען אזא השפעת התורה אז ס'העט געווען שביחין ושביחין מסאבין דחיקין, זיי העטן שוין נישט געהאט קיין שום כח, אָזוי ווי ס'וועט זיין לעתיד ס'וועט זיין מלאה האָרץ דעה וכו', ס'וועט נישט אויסגעפֿלן די אַלע זאכן, מ'וועט אָזוי אויך קענען וכו'. העטן נישט געווען גיווען די טירחות און די פלפולים און די מ"ט [פנים טהור וטמא] וכו' מ'זאָל זיך דאַרפֿן מטריח זיין און מייגע זיין ארויסצולערנען [אן הלכה].

²⁷ בילקוט ראובני (בפרשתן, ד"ה יען לא): סוד מסתרי תורה, ונמצא במדרש רי"ח (הוא ר"ת רבי יהודה חסיד, והוא נמצא בפי' התורה שלו ש"ל מכת"י בשנת תשל"ה, בריש פרשתן). לפי פשוטו לא צוה הקל-יתברך כי אם לדבר אל הסלע, שנאמר ודברתם אל הסלע, אם כן קשה בעיני המעיין לקיחת המטה. ירצה לפרש, כי משה רבינו ע"ה ידע בטוב כי רצון הקל-יתברך להכות, גלל כן צוה לקיחת מטה, והטעות היה שהקב"ה אמר להם הקהל לי העדה, ר"ל מקטנם ועד גדולם טהורים וטמאים, ודברתם אל הקהל לבוא לפני הסלע ולפניהם הפו, שיהא עיניהם רואות, שלא יאמרו בהשבעות ובכשפים הוא עשה, וכאשר הביא העם אל הסלע לא ראה כבוד השכינה, ואמר שמעו נא המורים, כי אינכם ראויים וזכאים לעשות נס כזה לפניכם, כי אין כאן גילוי השכינה, אלא אני ואהרן והזקנים נלך לצד אחר אולי יתגלה לנו זיו השכינה, והלכו מעבר לסלע בין ההרים והכו בו לראות אם הוא הסלע נכון, ויצאו מים רבים, מיד צעקו בני ישראל אמרו אין אנו משגיחים בכם כי בכשפים עשיתם ובתחבולה, [ועל זה נאמר] יען לא האמנתם בי להקדישני בעיני בני ישראל וכו' ונקנסו עליהם שלא יכנסו לארץ ישראל, ובזה יבחן ויודע כי לא בתחבולה, כי למה יקנסו אם היה בהשבעה או בכשפים, ואז יקדש שמו המחולל על ידיכם. ציוני.

איבערדעם האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט [קח אַת המטה, ווייל] ס'איז גיווענדט וויאָזוי דאָס דור וועט ראוי זיין, [וואס לא יזכו להוציא מים בדיבור יקח את המטה, וכפירוש התרגום יונתן].

קטו

ישוב קושיא בו

מה שלא נודמן לו אותו סלע בשעת הדיבור רק בשעת ההכאה, זה היה סיבה מן השמים, לפי מצב הדור פאָרוואָס ס'האָט זיך אים אַזוי מזדמן געוועזן [סלע אחר בשעת הדיבור, ואותו סלע בשעת ההכאה]? ווייל מ'האָט אַזוי געפירט מן השמים [אין] דעמאָלטס [בשעת הדיבור] זאָל זיך עס אים נישט טרעפן, און ער זאָל עס אַזוי טרעפן ווידעראום [בשעת ההכאה].

קטז

ישוב קושיא בה

[ולכן נסתבב גם כן מן השמים שמשה רבינו לא יכיר באותה שעה איזה סלע הוא הבאר, ואם הסלע שרוצה להכות או לדבר אליו, הוא אותו סלע או לאן].

קיז

ומה שהיה נחשב זה לחטא, הוא בבחינת "נורא עלילה" כידוע, בדמקום שצריך לחול דבר הנראה כעונש מומינים ומסבכים ליד הצדיק איזה דבר הנראה כחטא, כדי שימצא מקום לחול העונש איי וואָס איז געוועזן [דער חטא, אם סיבכו כן מן השמים].

[נאָר] ס'שטייט נאָר אַלילָה על בני אדם (תהלים סו, ה). אַזוי ווי איך האָב שוין אַסאָך מאָל נאָכגעזאָגט^ל, וואָס ס'שטייט נאָך אין די מדרשי חכמינו ז"ל (תנחומא וישב, ד) און דער רמב"ם זאָגט עס (פירוש המשניות, ברכות ט, ה).

אַז [ווען] ס'ברוין אַזוי צו זיין מן השמים [איזה ענין שהוא נראה כעונש] איז מען מזמין אַ חטא (כדי שיוכל העונש לצאת לפועל, כי אין המדה לעשות ככה בלא עון).

קיח

ישוב קושיא בב

על כל פנים ס'האָט זיך אַזוי צוגעפירט [מן השמים], אַז ער האָט געהאָט אַ טעות און ער האָט געמיינט [בשעת הדיבור על סלע האחר שהוא אותו סלע. ולפי סברתו יפה עשה במה שהכה אחר כך את הסלע, שהרי כך נצטווה מעיקרא שאם לא יוציא בדיבור יוציא ע"כ הכאה].

נאָר ס'איז געוועזן מן השמים, [ווייל] ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין [שמשה רבינו לא יכנס לארץ ישראל, ושעסק התורה יהיה ע"י קושיות וטורח].

נאָר מ'האָט אָנגעהאָנגען, אַן "עלילה" איז עס געוועזן אַז מ'האָט עס אָנגעהאָנגען אינעם חטא, ווייל קודשא בריך הוא [לא עבד דינא בלא דיינא] (ברכות ה:).

קיט

ער זאָגט דאָך דער אור החיים הקדוש (ריש אחרי), [אויף דעם] וואָס שטייט דאָרטן ביי די [עשרה] הרוגי מלכות, ביי רבי עקיבא^ל. אַז מ'איז מזמין עפעס אַן עלילה

^ל ענין זה מוזכר בדברי רבינו כמה פעמים לאין שיעור. ועיין מה שכתב ביואל משה (כ, יט) וז"ל: יכול להיות בצדיק גמור שבא חטא על ידו אף שאינו ראוי לכך, אלא שהיא עלילה מהקב"ה, בשביל שאותו העונש הבא על חטא זה, הוכרח להיות גם בלאו הכי, מטעמים שראתה חכמתו יתברך שמו, אבל אין המדה לעשות ככה בלא עון, לכן מעליל הקב"ה להביא אותו החטא על ידו, כדי שיצא לפועל אותו העונש, שבלאו הכי מוכרח שיהיה כן וכזו, וכבר הביא זה גם הרמב"ם ז"ל. וככה היו כל החטאים שנאמרו באבותינו הקדושים ובנביאים שה' אנה לידם בשביל איזה טעם שהיה צורך בדבר, וכבר כתבו כן הראשונים ז"ל.

^ל באור החיים הקדוש (אחרי טו, א) כתב בתוך הדברים וז"ל: כבר הודעתין שהגם שיחפוץ ה' הפקתה ל'חסידי' לסיבה נעלמת לידוע תעלומות, נפלאים ורמות, צריך שיהיה לצדק כל שהו מהדברים אשר לא טוב עשות,

עפעס אַ חטא, [כדי] מ'זאל האָבן אין וואָס אָנצוהענגען [ענין של עונש]. ווייל ס'ברויך אַזוי צו זיין 'וועגן אַנדערע טעמים', נאָר ס'איז דאָך נישט מדה אַזוי [אז] מ'זאל טון אָן אַ שום טעם, איבערדעם איז מען מזמין עפעס אַ חטא. און אַזוי איז דאָ כמה עובדות [שהיו בבחינה זו]. ס'שטאַמט דאָך נאָך פון דברי חכמינו ז"ל דער 'רעיון'.

קב

דאָס איז געווען [דער ענין פון] די גאַנצע פרשה פון מי מריבה.

קכא

[ישוב קושיא במ]

ס'שטייט וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע, [וּדְרֹשׁוּ שְׁאֵמַר לוֹ הַקֹּבֶה] שנה להם פרק אחד. [ולדרכינו הכוונה, ע"י הדיבור אל הסלע יוכלו לשנות הפרק באופן] ס'זאל נישט זיין קיין קשיות מיט קיין [פלוגותות, ויכולו לשנות הפרק בנקל בבת אחת]. דאָס זאָגט דער מדרש (ילקוט, רמז תשסג). איבערדעם איז דאָס אַזוי [שווער, לעת עתה].

קכב

איך וויל נישט אַזויפיל מאריך זיין, איך האָב שוין געזאָגט כעין זה שוין לאַנג, נאָר אַביסל אויף אַן אַנדערן אופן¹.

קכג

חקדמה לישוב קושיא ל

במקום שיש "כח התורה" יש שם יותר "התגברות היצר", כי שם יוכל היצר להרויח יותר אם יותפסו ח"ו לרשתו יהיה איך שיהיה, דורכדעם איז דאָס התגברות [שלחם, ובמה שנבלע יותר ניצוצי הק']. און דער אמת, די גמרא זאָגט (סוכה נב). יצר הרע מניח כל האומות ומתגרה בהם בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

דאָרטן וואו ס'איז דאָ "כח התורה", פאַרלייגט ער זיך נאָך מער.

דאָרטן קאָן ער מער 'געווינען', [אז] מ'וועט דאָך נאָך, מ'וועט נאָך עפעס אַריינשטעלן אין די תורה הקדושה פאַלטשע זאכן, [וואָס] דאָס פאַרפירט די וועלט נאָך מער ווי אַלדינגס. אַזוי ווי מ'זעט בענינינו הרבים, היינט זעט מען בחוש אַזוי.

קכד

ישוב קושיא ל

וישמע הכנעני פירש"י הוא עמלק, אשר שרו הוא הם"מ שהוא היצר הרע. ועל כן כששמע כי בא ישראל דרך "ארון ברית ה'" שבו מונח הלוחות שהוא "כח התורה", אז נתגבר יותר ללחום בישראל

איבערדעם וישמע הכנעני וגו' כי בא [ישראל] דרך האַתָּרים.

כדי שדרך שם ישלוט בהם הדין, וכבר הארכתי בענף זה. צא ולמד ממה שמצא רבי עקיבא טעם להריגתו, לצד ששמח לבו בדרשתו תוך ס' ריבוא כאמור בדבריהם. וקשה הלזה יתחייב אנוש מיתה משונה, אם כן פקע קלילא דוֹרְדֵי מַלְכוּת עושי טוב ולומדיה. אלא דזה הוא דרך שממנו ישלוט בו הדין, ולעולם סיבת מיתתו זָקָר בְּעִינֵי ה' הַמְּוֹתָהּ לַעֲשֵׂרָה הַרְוֵי מַלְכוּת, 'למגן וצינה לדורות בני ישראל'. - ועיין בס"ג תצוה תשי"ד (לשון קדשו אות כו).¹ נראה לכאורה הכוונה בזה, דכאן מסביר רבינו דהסיבה של בחינת נורא עלילה שבזה להוציא מים על ידי ההכאה היה מחמת מצב הדור, והיינו דלצורך העלאת הניצה"ק שהוצרכו לזה מחמת מצב הדור, היה צורך שלימוד התורה יהיה דוקא ביגיעה וטורח על ידי קושיות ופלוגותות, שזה נגרם על ידי מה שהוציא המים בהכאה ולא בדיבור, וכדברי התקונים. ולדרכינו הביאור יען שלא נתקדש שם שמים באופן שלא ימצאו מקום לרנן שהיה בזה מכח הכשפים, שעי"ז נתחזק הכחות שלהם.

וכל זה הוא קצת באופן אחר ממה שמבאר רבינו כעין זה בשאר מקומות, אבל שם אמר שהסיבה של בחינת נורא עלילה בזה, היה יען שהיה טעמים אחרים על מה שלא יכנסו משה ואהרן לארץ (כגון כדי שיוכל להיות חורבן ביהמ"ק, ועוד).

[דהנה] דער עמלק, דער שר של עמלק [הוא הס"מ], וואָס דער עיקר איז דאָך דער שר פֿירט דאָך [את כל האומה ומלחמותיה], דער שר פֿון עמלק'ן איז דער ס"מ, דאָס איז דאָך דער יצר הרע. [און] ער פֿארלייגט זיך [מער] דאָרטן וואו ער זעט אַז ס'איז דאָ "תורה", [וכמו שאמר] "ובתלמידי חכמים" יותר מכולם.

קכה

זאָגט ער וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי, ווי רש"י זאָגט דאָך [אז] די כנענים זענען געווען עמלקים [נאָר] זיי האָבן זיך פֿאַרשטעלט פֿאַר כנענים. איז דאָך דאָס עמלק, דער שר של עמלק דאָס איז דער ס"מ. [ואמר הכתוב] ער האָט זיך פֿאַרלייגט אויף אידן מער, פֿאַרוואָס, ווייל ער האָט געהערט פֿי בֹּא [יִשְׂרָאֵל] דֶּרֶךְ "הָאֱתָרִים", דרך "התייר הגדול", זיי גייען מיטן "ארון". אַז ס'איז דאָ "תורה", דאָרטן וואו ס'איז דאָ "תורה", דאָרט איז בתלמידי חכמים יותר מכולם.

איז דאָס טאַקע רעכט, איז דאָס אַ נתינת טעם, וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי "כִּי" בֹּא [יִשְׂרָאֵל] דֶּרֶךְ "הָאֱתָרִים", דרך התייר הגדול, ער איז געקומען דורך דעם. ממילא איז פֿאַרענטפערט די קשיא [קושיא ל]. ווייל דער בעל דבר פֿאַרלייגט זיך אויף דעם. איז דאָס אַ טעם'.

קעו

ברכת הקודש

דער אייבירשטער זאָל העלפֿן.

- ווען ס'וועט זיין ביאת המשיח וועט דאָך דאָס אַלעס זיין [שיתגלה לנו אפר פרה של משה, וגם יעשו פרה עשירית. ויתגלה הבחינה של יתרון האור מתוך החשך להתפעל מן ההפכין]. - דער בורא כל עולמים זאָל אַרויסנעמען [מתוך החושך], ער זאָל דערלייכטן אידישע אויגן, מ'זאָל די זכיה האָבן מ'זאָל זיך קאָנען מתגבר זיין [נגד צד ההפכין].

קעז

מ'זאָל זיך קאָנען מתגבר זיין. [כי בעוה"ר] אַזוי גייט דאָך עס היצטערט, לאַ עלינו מ'פֿאַלט אַריין און ס'זעט עפעס אויס אַלדינגס [כאילו אי אפשר להתגבר נגד נסיונות היצר]. [והוא כמו שנתבאר לעיל (אות צג-זה) כִּי ווער ס'דערווישט אַריין [פֿון] די כוחות בעונונו הרבים פֿון די סטרא אחרא [אי אפשר שלא יעשו בו רושם], וואָס ס'דערווישט אַריין און ס'איז אים מַסְמָא עֵינִים.

מ'דאַרף מיר האָבן אַצינד דעם "נס" פֿונעם [מטה אהרן שלא הועבה, ולא נכנס בו כלום מכח הטומאה אלא אדרבה איבד ושרף את כוחות הטומאה], מ'זאָל נישט האָבן "געשלינגען" פֿון זיי לאַ מיניה ולא מקצתו.

קעח

דער בורא כל עולמים זאָל העלפֿן:

מ'זאָל זוכה זיין [אז] מסטרא דקדושה זאָל זיין אַ ישועה שלימה במהרה.

מ'זאָל מיר זוכה זיין במהרה צו זען די אמת'דיגע ישועה בקרב.

הקדוש ברוך הוא זאָל מאיר עיני ישראל זיין, און מ'זאָל דבוק זיין אין די תורה

הקדושה, בקדושה ובטהרה. מ'זאָל די זכיה האָבן מקבל זיין פֿני משיח צדקינו.

מ'זאָל זוכה זיין צו זען במהרה בהתרוומות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

